

ZKUŠENOSTI S PŮJČOVÁNÍM ZVUKOVÝCH DOKUMENTŮ

Hudební oddělení Knihovny Jiřího Mahena začalo intenzivně doplňovat fond zvukových nahrávek krátce po svém osamostatnění, kdy se vyčlenilo z oddělení dětí a mládeže. V letech 1995-2000 značně zkvalitnilo svoje služby v oblasti nabídky zvukových dokumentů, když do původní sbírky gramofonových desek začaly přibývat také kompakty a audiokazety. Základem souboru CD se tehdy stala produkce Supraphonu v oblasti vážné hudby, vydaná k 70. výročí narození Václava Neumanna pod názvem Pocta Václavu Neumannovi. Na tomto výchozím vzorku jsme si ověřili velký zájem uživatelů o nahrávky na kompaktních discích, a proto jsme vybavili knihovnu v zázemí pro prezenční poslech vedle původních gramofonů také prvními přehrávači CD.

Zpočátku byly výpůjčky zvukových dokumentů zajišťovány pro uživatele pouze ve formě prezenčních přehrávek. V roce 1994, na základě smlouvy s OSA, byla tato služba rozšířena i na možnost výpůjčky absenční, dovolojící posluchači pohodlí domácího poslechu.

Primární žánr vážné hudby byl postupně doplňován i ostatními druhy, tedy jazzem, populární hudbou v bohaté škále různých stylů, mluveným slovem, lidovou a etnickou hudbou. Toto rozšíření spektra souviselo se vzrůstajícím zájmem o půjčovaná zvuková média, která zákonitě lákala do hudebního oddělení stále větší okruh stálých návštěvníků. V nabídce zvukových dokumentů hudebního oddělení byly kromě klíčových CD také audiokazety, nakupované duplicitně se stejnými tituly na kompaktech. Souběžné doplňování vycházelo vstříc i méně komfortně vybaveným příznivcům hudebního oddělení, zajímavým se o současnou hudební produkci. Postupným vývojem se vzájemné proporce těchto dvou typů nosičů začaly početně i obsahově měnit. Audiokazety byly později nabízeny pouze v uceleném výběru mluveného slova a jsou dodnes nejvíce využívány našimi nejmladšími uživateli.

Zcela v jiných parametrech se začal vyvíjet fond CD, který se dostal do dominantní pozice oproti notovému a knižnímu fondu. V současné době je v hudebním oddělení celkem 22 300 zvukových dokumentů složených ze 14 300 kompaktních disků (8550 populární hudby, 4760 vážné hudby, 990 jazzových nahrávek), 6800 gramodesek, 1000 audiokazet a 200 videokazet. Základním záměrem hudebního oddělení v oblasti doplňování zvukových fondů se stala snaha poskytnout svým uživatelům co nejdokonalejší výběr vyhovující studijním i zájmovým účelům. Nové přírůstky jsou vybírány podle skladby uživatelů i zaměření naší veřejné knihovny hlavně z aktuálně vycházejících novinek. Kromě nich dotváří profil fondu objednávky z retrospektivní produkce, nabízené v katalozích vydavatelství Deutsche Grammophon, ECM Records, Harmonia Mundi, Hyperion Records atd. Další profilaci fondu ovlivňují svými typy naši posluchači. Pro

orientaci v nově vycházejících novinkách jsou důležitým pramenem informací recenze muzikologů spolupracujících s hudebním oddělením v rámci Malého divadla hudby.

Tímto způsobem se v průběhu několika let zkompletovaly diskografie jednotlivých klíčových i okrajových skladatelů klasické hudby, interpretů a skupin populární hudby, kteří dokumentují určité vývojové období a styl. Stavba fondu nesmí mít žádná prázdná místa a musí být vyváženou konstrukcí z hlediska přehledu všech forem, žánrů, uměleckých slohů a skladebných postupů v proměnách již historických i současných. Proporčně ideální skladba fondu pak poskytuje možnosti komplexních pohledů na problematiku populární a vážné hudby. Zcela proti komerčnímu pojetí je zajišťován každý nový titul v jednom, výjimečně ve dvou exemplářích.

Fondy zvukových nahrávek využívají různé typy uživatelů. Minimum je těch, kteří projevují zájem pouze o absenční výpůjčky CD a tištěné materiály si nepůjčují. V hudebním oddělení se zabydlela velmi početná skupina z řad vysokoškolské mládeže (50 % všech uživatelů), která využívá buď studijního, nebo relaxačního poslechu v kombinaci se studiem notových materiálů, odborné literatury, s prezenčním využitím digitálního pianu a též absenčními výpůjčkami knižních i zvukových dokumentů. Hudební zájemci navštěvují ve velkém rozsahu především studenti blízkých fakult Masarykovy univerzity (filozofická, pedagogická, právnická, lékařská), DiFa JAMU, středních i základních uměleckých škol a technických oborů. Další výraznou sociální skupinu tvoří střední a starší generace humanitních i technických profesí a umělecká veřejnost města Brna (vysokoškolští a středoškolští profesori, muzikologové, skladatelé, dirigenti, herci a interpreti). U většiny těchto uživatelů dochází ke spojení požadavků studijních a zájmových. V rozsáhlém a kvalitním fondu zvukových nahrávek nalézají potřebné tituly v několika interpretačních provedeních, a jsou jim proto vhodným studijním materiálem při vlastním nácvičku skladby.

Specifický přístup knihovníků vyžaduje mladá populace z řad středoškolské mládeže. Na návštěvnosti hudebního oddělení se podílí 40 %. V knihovnické praxi našeho provozu byl aplikován záměr být atraktivní pro dospívající generaci, která je nejvíce ovlivněna současnou populární hudbou. V zájmu demokratického přístupu byla respektována její mentalita a vkus při nákupu novinek populární hudby. Při naplňování nové koncepce jsme kladli důraz, kromě obsahové skladby fondu, také na interiér knihovny. V rámci finančních možností jsem se snažili vytvořit z uživatelského hlediska co nejpříjemnější prostředí, ve kterém by mladí lidé rádi trávili svůj volný čas při poslechu hudby a četbě. Mládež se velmi rychle adaptovala a při svém dozrávání postupně většinou zcela zákonitě přehodnocuje své umělecké nároky. Později většinou inklinuje k vyšší a trvalejší umělecké kvalitě populární hudby i knižní kultury. S jejich postupnou adaptací v knihovnickém prostředí souvisí zájem navštěvovat i další přílehlá oddělení. Adekvátním psychologickým přístupem při komunikaci s touto skupinou bylo tedy dosaženo dalšího rozpětí jejich prvotně úzce zaměřených zájmů.

Pozitivní vliv na žádoucí zvyšování hudební gramotnosti posluchačů všech věkových kategorií mají pořady Malého divadla hudby, které jsou v hudebním oddělení pořádány od roku 1997. Hudebně popularizační programy jsou připravovány pravidelně 5–7x měsíčně s pestrá tematickou nabídkou. Jedná se převážně o profily klasických i soudobých skladatelů vážné hudby a stranou nezůstávají ani osobnosti jazzu a hudby populární. Přednáškový a koncertní projekt je garantován PhDr. Milošem Štědroneš, CSc., profesorem Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, muzikologem, publicistou a kmenovým hudebním skladatelem brněnského divadla Husa na provázku. Jeho vtipný a živý přednes nemůže nechat nikoho chladným, ať už hovoří o raných Monteverdiho operách či o muzikálové tvorbě. Vždy dokáže publikum inspirovat k mnohým úvahám a reakcím. Hudební témata začleňuje do kontextu literárního i společenského, a to v kterémkoliv období. To vše velmi přístupnou formou a na vysoké profesionální úrovni. Jeho vlastní kompoziční tvorba zasahuje kromě hudby scénické do nejrůznějších oborů. Je jedním z prvních tvůrců koláží v hudbě a jedním z mála skladatelů, kteří se vícekrát úspěšně pokusili o humor v hudbě. Za své skladby získal mnohá ocenění, včetně zahraničních.

Na vysoké úrovni jsou i pravidelné cykly muzikologa, pedagoga a hudebního kritika prof. PhDr. Pečmana, DrSc., který jako bachovský, händelovský a beethovenovský badatel připravuje pořady z oboru provozování staré hudby. Mezi posluchačsky nejúspěšnější pořady patřil rozsáhlý cyklus o životě a díle Johanna Sebastiana Bacha, Ludwíga van Beeethovena a Antonia Vivaldiho.

Stranou zájmu dramaturgie Malého divadla hudby nezůstává ani problematika nonartificiální hudby. Jedním z mála muzikologů, který se vědecky zabývá hudbou 20. století je Mgr. Pavel Jirásek, který je mediálně znám z ČT2 z pořadu Zápisník moravsko-slezský. Svůj zájem zaměřuje na jazz, minimalismus, ambient, hudbu elektronickou a další okruhy. Na všechny tyto proudy nazírá s nadhledem a dává je do souvislostí s literaturou a s výtvarným uměním.

Specialistou na historický a současný jazz je primárus Nostalgia kvartet, publicista časopisu Harmonie a pedagog Jan Beránek. Jeho znalosti a sdělovací schopnosti využívá kromě hudebního oddělení také Český rozhlas Brno a Vltava. V jazzových podvečerech pořádaných v knihovně používá formu kombinace komentáře a poslechu reprodukcí skladeb našich i světových jazzových velikanů.

Vedle cyklických témat mají velkou návštěvnost autorské večery brněnských skladatelů, ze kterých bych vzpomenu alespoň osobní a umělecký profil Pavla Blatného a Evžena Zámečnicka.

Kromě přednáškových typů pořadů jsou v Malém divadle hudby realizovány koncerty mladých talentovaných adeptů muzikálového oddělení DiFa JAMU. Úroveň a výkony studentů jsou spontánní a vysoce profesionální. Svědčí o tom jejich obsazování v předních brněnských divadlech, nových filmech (Rebelové) a televizních insce-

nacích. Jejich humorné moderování večera a zpěv s plným nasazením vyvolává nadšení především u mladých posluchačů. Koncerty mají bezprostřední atmosféru, kterou umocňuje přímý kontakt s publikem. Byl proto ještě více rozšířen prostor pro koncertní vystupování mladých, a to i v oblasti instrumentální při spolupráci s brněnskou Konzervatoří. Mnoho příležitostí prezentace na veřejnosti dostali také nejmladší brněnští muzikologové a originální mladí skladatelé.

Provozování pořadů v Malém divadle hudby má nepochybně význam především v oblasti hudebního vzdělávání, ale také ve zpětné vazbě na skladbu našich uživatelů. Z řad návštěvníků vzdělávacích akcí se stávají naši pozdější čtenáři a naopak naši uživatelé tvoří stále publikum uváděných kulturních programů. Ve všech pořadech, až na malé výjimky, využíváme vlastních nahrávek shromážděných ve fondu, což je také jedna z mnohých možností využívání fondu zvukových dokumentů. Skladby reprodukcí v těchto aktivitách se stávají inspirací a souvisí, v případě vokálních a instrumentálních dovedností uživatelů, se zvýšeným půjčováním příslušných titulů hudebnin. Díla předkládaných skladatelských osobností jsou potom s větším zájmem sledována i v shromážděné životopisné literatuře.

Každou uváděnou besedu nebo koncert navštíví průměrně 40 posluchačů, které tvoří jednak uživatelé našich služeb a dále ostatní kulturně orientovaní obyvatelé města. Při četnosti akcí je tedy vzdělávací záběr velmi široký.

Individuálně využívá zvukové dokumenty v hudebním oddělení průměrně 500 uživatelů denně. Každá páta výpůjčka spadá do žánru vážné hudby. V průběhu dne vyslechnou posluchači přibližně 350 kompaktních, audiokazet a gramodesek z celkově půjčených 1250 zvukových dokumentů za den. V loňském roce bylo v hudebním oddělení zaregistrováno 7650 uživatelů, kteří uskutečnili 71 598 návštěv.

Tlakem vysoké návštěvnosti dochází v naší knihovně ke stálým proměnám již zavedených knihovnických postupů a komunikativních přístupů. Vlivem masových médií v hudební sféře a naší atraktivní nabídky fondu zvukových dokumentů dochází k nadměrnému přílivu hudebně orientovaných čtenářů do prostředí knihovny. Disponují různým stupněm hudebních vědomostí a většinou inklinují kromě hudby i k literatuře, dramatu a filmovému umění. Kromě nabízených fondů hojně využívají také elektronické informační zdroje v podobě elektronických katalogů a internetu. Vzniká tak nekonvenční knihovnické prostředí, které vychází z proměny společnosti a její závislosti na elektronice. V popředí zájmu se ocitají i jiné než klasické typy dokumentů, a proto je s takovou pozorností doplňujeme. Přestože naše knihovnické prostředí je tak dynamické ve svém vývoji, jsme rádi těmto změnám, protože pouze živá a pulsující knihovna je v centru zájmu veřejnosti a naplňuje tak své poslání.

Miroslava Horejsková
Knihovna Jiřího Mahena, Brno